

Onko kirkon ulkopuolella pelastusta? Jäsenkato, jäsenpito, uushenkisyys

Alustus Mikkelin hiippakunnan synodaalokokouksessa 27.9.2022. Sammeli Juntunen

Onko kirkon ulkopuolella pelastusta? Tähän kysymykseen esitetyt vastaukset voidaan jakaa neljään tyyppiin:

- 1) Eksklusivismi. Sen mukaan pelastuminen tapahtuu yksinomaan Jeesuksen Kristuksen avulla, hänen tekemänsä pelastustyön (inkarnaatio, sovituskoulu, ylösnousemus) kautta. Ihminen liitetään Kristuksen ja hänen ihmiskunnalle hankkimansa pelastuksen yhteyteen kasteen ja uskon kautta, Pyhässä Hengessä, joka vaikuttaa myös rakkautta. Kirkko on välttämätön pelastukseen, koska sille on uskottu kaste ja uskoa synnyttävä sanoma Kristuksesta. Lisäksi pelastus merkitsee liittämistä Kristuksen ruumiiseen, kirkkoon. Muissa uskonnoissa on totuutta, jota on annettu ihmiskunnalle Jumalan luomistyössä. Yksin sen avulla ei kuitenkaan voi saavuttaa pelastavaa yhteyttä Jumalaan.
- 2) Pluralismi. Sen mukaan kaikkien uskontojen kautta on mahdollista saavuttaa pelastus. Kaikissa uskonnoissa on aineksia, joiden kautta ihminen voi luopua itsekeskeisyydestään ja avautua jumaluudelle tai perimmäiselle todellisuudelle ja näin saavuttaa pelastuksen/vapautumisen/valaistumisen. Uskontojen moninaisuus johtuu inhimillisen näkökulman tai kokemuksen rajoittuneisuudesta. Sen johdosta ihmisille on tyypillistä priorisoida omaa käsitystään Pyhästä ja sulkea muut käsitykset sen ulkopuolelle. Tällaista ajattelua edustaa kanta, jonka mukaan kirkon ulkopuolella ei ole pelastusta. Se on jätettävä taakse ja avarruttava näkemään, että pelastukseen on monia muitakin teitä kuin kirkon perinteeksi muodostunut näkemys.
- 3) Inklusivismi. Sen mukaan myös muiden uskontojen kuin kirkon ja sen edustaman uskon kautta on mahdollista pelastua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita pluralismia. Inklusivismissa ajatellaan, että Kristus Jeesus vaikuttaa kaikissa uskonnoissa jollain salatulla tavalla, joka voi olla pelastavaa. Muiden uskontojen harjoittajissa on niin sanottuja ”anonyymejä kristittyjä”. He palvovat Kristusta tietämättään, ehkä jonkin muun nimisenä, mutta elävät silti hänen yhteydessään ja pelastuvat hänen kauttaan. Kirkon ulkopuolella on siis pelastus, koska Kristus ja hänen ihmiskunnalle tuomansa pelastus on paljon laajempi asia kuin eksplisiittinen usko, jossa Kristus tunnetaan nimeltä, sellaisena kuin hän evankeliumin ja sakramenttien mukaan on. Hän on ”kosminen Kristus”, jonka tuntemista on Jumalan luomistyön vuoksi myös kirkon ulkopuolella.
- 4) Universalismi. Sen mukaan lopullista kadotusta eli ikuista helvettiä ei ole olemassa. Kaikki ihmiset pelastuvat lopulta, sillä avautuminen Kristuksen tuomalle pelastukselle voi tapahtua myös fyysisen kuoleman jälkeisessä elämässä. Kukaan ei pysty ikuisesti vastustamaan Jumalan armoa, jonka hän on lahjoittanut ihmiskunnalle Kristuksessa. Jokainen ottaa sen lopulta vastaan ja pelastuu helvetistä tai kiirastulesta taivaaseen. Siksi pelastus on myös kirkon ulkopuolella, ainakin tässä ajassa elävän kirkon ja sen käyttämän evankeliumin ja sakramenttien ulkopuolella.

Eksklusivismi kirkkojen peruslinjana

Olli-Pekka Vainio on mielestäni oikeassa sanoessaan, että kristillisen teologian valtavirta on kautta aikain ollut ”maltillisen eksklusiivista”.¹ Kirkko on opettanut, että pelastuminen tapahtuu vain Kristuksen Jeesuksen kautta, ja hänet otetaan vastaa eksplisiittisellä uskolla, joihin on yleensä liitetty myös sakramentit. Pelastusta ei ole kirkon ulkopuolella, koska sitä ei ole Kristukseen uskomisen ja hänen asettamiensa sakramenttien ulkopuolella.

Miksi eksklusivismi on ollut kirkon peruslinja? Yksi syy tähän on ehkä siinä, että kirkon juuret ovat juutalaisuudessa, joka on eräässä mielessä eksklusiivinen: Herra on ainoa Jumala, ”kiivas Jumala”, joka ei siedä muita jumalia rinnalleen. Hän on toiminut erityisellä tavalla Israelin kansan kautta. Muutkin kansat ovat hänen luomiaan, mutta erityisen liittosuhteen Herra on solminut vain Israelin kansaan. Kristillisen kirkon mukaan muut kansat eli ”pakanat” ovat päässeet osallisiksi tästä liitosta Messiaan eli Kristuksen Jeesuksen kautta. Jeesuksen takia juutalaisuuden opettama kansallisuuteen perustuva eksklusivismi ei enää pidä paikkaansa. Mutta se voitetaan nimenomaan hänen takiaan, ei muuten. Israelin nationalistisen eksklusivismin sijaan tulee tiettyyn Messiaaseen perustuva eksklusivismi.

Se on ollut kirkon peruslinja myös siksi, että se on vahvasti edustettuna Uudessa testamentissa. Johanneksen evankeliumissa Jeesus sanoo: ”Minä olen tie, totuus ja elämä. Ei kukaan pääse Isän luo muuten kuin minun kauttani” (Joh. 14:6). Se, että Kristus on ainoa tie Jumalan luo, johtuu siitä, että hänen tekemänsä sovitus työn ansiosta ihmisillä on syntien anteeksiantamus ja rauha Jumalan kanssa. Muita teitä kuin hän ei Uusi testamentti tunne. Se, että Kristuksen koko ihmiskunnalle hankkima sovitus tulee ihmisessä vaikuttavaksi, tapahtuu kasteen ja uskon avulla.

Ei Jumala lähettänyt Poikaansa maailmaan sitä tuomitsemaan, vaan pelastamaan sen. Sitä, joka uskoo häneen, ei tuomita, mutta se, joka ei usko, on jo tuomittu, koska hän ei uskonut Jumalan ainoaan Poikaan (Joh. 3:17-19)

Hän sanoi heille: »Menkää kaikkialle maailmaan ja julistakaa evankeliumi kaikille luoduille. Joka sen uskoo ja saa kasteen, on pelastuva. Joka ei usko, se tuomitaan kadotukseen (Mark. 16:15-16).

[Kun nyt Jumala on tehnyt meidät, jotka uskomme, vanhurskaiksi, meillä on Herramme Jeesuksen Kristuksen ansiosta rauha Jumalan kanssa. Kristus on avannut meille pääsyn tähän armoon, jossa nyt lujasti pysymme (Room. 5:1-2).]

[Veljet, meillä on siis täysi oikeus astua sisälle kaikkeinpyhimpään, koska Jeesus on uhrannut verensä ja näin avannut meille uuden, elämään vievän tien, joka kulkee väliverhon – hänen ruumiinsa – kautta (Hepr. 10:19-20).]

Maltillinen eksklusivismi

Vainion mukaan kirkon valtalinja on ”maltillisen eksklusivistinen” (moderately exclusivist). Tällä hän tarkoittaa sitä, että kristinuskon suhtautumisessa pelastukseen on ollut tasapainoilua (balancing

¹ Olli-Pekka Vainio, *Salvation and Religious Diversity: Christian Perspectives*. Religion Compass 10/2 (2016), 27-34.

act). Toisaalta on haluttu pitää kiinni kristinuskon pelastussanomien ainutlaatuisuudesta, toisaalta siitä, että Jumala ei ole epäoikeudenmukainen.

Tasapainoilua tarvitaan ainakin seuraavien seikkojen takia:

- Miten on suhtauduttava kristinuskon sisäiseen hajaannukseen? Kirkon kastettu, uskova jäsen on voinut erota kirkosta jostain triviaalista syystä, esim. loukkaannuttuaan tökeröön kirkon työntekijään tai jostain kirkkopoliittisesta erimielisyydestä johtuen. Jääkö hän tällöin kirkon ulkopuolelle, vaikka onkin kastettu ja uskoo?
- Mitä on ajateltava lapsista, jotka kuolevat ennen kuin ovat saaneet kasteen? Ovatko he pelastuksen ulkopuolella. Entä vammaiset, jotka eivät kykene omaksumaan ainakaan eksplisiittistä uskoa Kristukseen?
- Miten on niiden laita, jotka ovat eläneet ennen Kristuksen syntymää, eivätkä siksi ole voineet saada uskoa häneen ja tulla kastetuiksi? Heiden joukossaan on ollut esimerkiksi hyveellisiä ihmisiä, kuten Sokrates. Ovatko hekin pelastuksen ulkopuolella?
- Entä niiden ihmisten laita, jotka elävät tai ovat eläneet maissa, joissa ei ole kristillistä kirkkoa eikä mahdollisuutta kuulla evankeliumia Kristuksesta ja saada kastetta. Eikö Jumala ole epäoikeudenmukainen, jos jättää heidät pelastuksen ulkopuolelle?

Tällaisten syitten takia vahvan eksklusivistinen kanta pelastukseen on ongelmallinen tai ainakin tuntuu siltä. Sitä on tällaisissa tapauksissa pitänyt kirkon eri traditioissa lieventää jollain tavalla.

Vainio antaa lyhyessä artikkelissaan muutamia esimerkkejä antiikista ja keskiajalta:

- Justinos Marttyyri (n. 100-165 jKr.) opetti, että Kristus on Logos, kaikessa ihmisyydessä vaikuttava Jumalan Viisaus, jonka ohjaamina oikeamieliset kreikkalaiset filosofit ja Vanhan testamentin pyhät elivät. He olivat siksi Justinoksen mielestä kristittyjä ja pelastuksesta osallisia.
- Tuomas Akvinolaisen (1225-1274 jKr.) mukaan pelastukseen tarvitaan eksplisiittistä uskoa. Toisaalta hän oli kuitenkin sitä mieltä, että pelastus on mahdollista myös erakolle, joka on elänyt koko elämänsä ”metsässä tai raakojen eläinten keskellä” eikä ole koskaan kuullut evankeliumia. Jos hän seuraa luonnollisen järjensä ohjausta etsiessään hyvää eikä aseta jumalalliselle armolle estettä, Jumala kyllä ilmoittaa hänelle ”ne asiat, jotka on välttämätöntä uskoa”, ohjaamalla jonkun saarnaajan hänen luokseen tai sitten sisäisen inspiraation kautta.²

² ”Mitään sopimatonta ei seuraa siitä, jos hyväksytään, että jokaisen on uskottava eksplisiittisesti; siinäkin tapauksessa, että kyse olisi henkilöstä, joka on kasvanut metsässä tai raakojen eläinten keskellä; sillä jumalallinen johdatus tarjoaa kaikille sen, mitä tarvitaan pelastukseen, edellyttäen, että hän ei omalta osaltaan aseta tälle estettä. Sillä jos joku tällä tavalla kasvatettu seuraisi luonnollisen järjensä ohjausta etsiessään hyvää ja välttäessään pahaa, on pidettävä varmana, että Jumala ilmoittaisi hänelle, vaikka sisäisen inspiraation kautta, ne asiat, jotka on välttämätöntä uskoa, tai ohjaisi jonkun uskon saarnaajan hänen luokseen, niin kuin hän ohjasi Pietarin Corneliuksen luo (Apt. 10)” (Questiones Disputatae, De Veritate, q.14, a.11, käänös S.J.). Tuomas ehdottaa Summa theologiassaan, että vaikka normaalitapauksissa kaste ja sitä seuraava usko ovat välttämättömiä pelastukseen, joissain tapauksissa ”tahdon kaste” on riittävä. Jos kastetta ei ole saatavilla, Jumalan haluaminen korvaa tuon armonvälineen (S.Theol III, q.68, a.2). Ed. lainaukset Vainion (2016) artikkelista.

Martti Luther (1483-1546) opetti kasteen ja Kristukseen uskomisen välttämättömyyttä. Myöhäisen kautensa Genesis-luennoissaan hän kuitenkin kehitti ajatuksen ”satunnaisesta armosta” (fortuita misericordia). Sillä hän tarkoitti, että Jumala voi toimia myös pakanoiden keskuudessa ja tuoda heidät yhteyteen itsensä kanssa vailla inhimillisiä sanansaattajia.

Ulrich Zwingli (1484-1531) opetti, että Taivaassa vanhurskaiden joukossa on myös antiikin oikeamielisiä, kuten Herakles, Theseus ja Sokrates.

Eksklusivismiin heikentyminen valistuksen teologian jälkeen

Vaikka kirkot ovat virallisessa opetuksessaan pitäneet kiinni pelastusopillisesta eksklusivismista, se on uudella ajalla tullut yhä epäsuositummaksi. Uusprotestantismi on usein seurailut Frierich Schleiermacherin linjaa, jonka mukaan uskonnossa kyse ihmispersoonan itseymmärryksestä ja sisäisestä kokemuksesta. Uskon kohteen sanoitettu sisältö on toisarvoista, samoin sakramentit. Väliä on sillä, että ihminen ymmärtää itsensä jumaluudesta ja hänen rakkaudestaan riippuvaisena (Selbstverständniss, schlechthinnege Abhängigkeitsgefühl). Oikeanlaisen eksistentiaalisen kokemuksen tai asenteen voi saavuttaa muidenkin hengellisten tai henkisten traditioiden kautta kuin sen, mitä kirkko pitää esillä. Tämän vuoksi eksklusivismia pidetään usein ongelmallisena kantana ja lähestytään pluralismia tai universalismia.

Tällainen ratkaisu on eräässä mielessä ymmärrettävä, jos ajatellaan minulle annetun otsikon loppuosaa: jäsenkato, jäsenpito ja uushenkisyys. Yhteiskuntamme ja kirkkomme elää yhä lisääntyvän individualismin paineessa. Sen vaikutuksesta ihmisten on vaikea hyväksyä sitä, että pelastavalla sanomalla olisi jokin tietty sisältö tai pelastukseen johtaisi vain yksi tie. Se loukkaa modernin (ja varsinkin postmodernin) ihmisen subjektiteettia, josta on tullut keskeinen tulkintaperiaate. Näin on varsinkin sellaisissa asioissa, jotka koskevat henkisyyttä tai hengellisyyttä. Yksilön itsensä on saatava ”sanoittaa” se, mitä pelastus on ja miten se saavutetaan. Jos modernille (tai postmodernille) yksilölle kerrotaan millään muotoa eksklusivistisesta pelastuksesta, se kuulostaa ”ylhäältä päin puhumiselta” ja loukkaa. Tämä trendi on selvästi nähtävissä useissa uuden synodaalikirjan artikkeleissa.

Karkeasti yksinkertaistaen: yksilölle tulee paha mieli, jos hän ei voikaan itse määrittellä pelastumistaan. Ja kuten Yuval Noah Harari on todennut, nykyajan korkein dogmi on se, että kenellekään ei saa tulla paha mieli. Siksi ajatellaan, että eksklusivismi lisää jäsenkatoa ja heikentää jäsenpitoa, ja siksi on suosittava pikemminkin pluralismia tai inklusivismia.

Pluralismin heikkouksia

Pluralismilla on kuitenkin selkeät heikkoutensa. Siinä oletetaan, että ”kaikki tiet vievät samalle vuorelle”. Mutta millä perusteella teologi tämän tietää? Tosiasiassa eri uskonnot kuvaavat päämäärää, pelastusta hyvin erilaisilla, joskus jopa toisensa poissulkevilla tavoilla.

Buddhalaisuuden pelastus, nirvana, merkitsee yksilön persoonallisen tietoisuuden sammumista, kun taas kristillisessä Taivaassa yksilön persoonallinen tietoisuus voimistuu, koska hän pääsee suhteeseen kaiken persoonallisuuden perustan, Kolmiyhteisen Jumalan kanssa. Tiet pelastuksen saavuttamiseen ovat eri uskonnoissa erilaiset. Teologi, joka väittää niiden vievän samaan

päämäärään, olettaa itselleen näkökulman, joka väheksyy sitä, mitä eri uskonnot itse itsestään sanovat.

Kosminen Kristus?

Niinpä monet eksklusivistisen pelastusopin torjuvista teologeista kannattavat pikemminkin inklusivismia kuin pluralismia. Näin tekemällä he mielestään pystyvät pitämään kiinni siitä, että Jeesus Kristus on ainoa pelastaja ja silti välttämään eksklusivismiin sisältyvät vivahteet, jotka pitävät sisällään epäilyksen Jumalan epäoikeudenmukaisuudesta tai loukkaavat ihmisen oikeutta saada itse sanoittaa pelastus.

Tämä tapahtuu ”kosmisen Kristuksen” teorian kautta. Sen mukaan Kristus on läsnä kaikissa aidoissa uskonnollisissa perinteissä, koska hän on Logos, jonka kautta Jumala on luonut kaikki ihmiset. Siksi uskonnollisen perinteen seuraaja voi palvoa tietämättään Kristusta Jeesusta, vaikka ei tuntisikaan häntä Jeesus-nimisenä, vaan kutsuu häntä Krishnaksi tai Allahiksi. Hän on (ehkä tietämättään) ”anonyymi kristitty”, ja on osallinen pelastuksesta, jos seuraa hänelle tuttua uskonnollista traditiota uskollisesti ja eettisesti.

”Kosmisen Kristuksen” teoriassa on ehdottomasti jotain itua. On syvä raamatullinen totuus, että Jeesus Kristus on Jumalan Logos, jonka kautta kaikki on luotu. Ihmisen tietoisuus ja järjen valo on osallisuutta hänestä, niin kuin Johanneksen evankeliumin alussa sanotaan: ”Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valo. Valo loistaa pimeydessä, pimeys ei ole saanut sitä valtaansa” (Joh. 1:4-5). Tästä voi mielestäni päätellä, että kaikissa tai ainakin useimmissa uskonnoissa on jotain totta, josta myös kristityillä voi olla opittavaa. Tätä teemaa on yleensä teologiassa käsitelty ns. ”luonnollisen teologian” tai ”luonnollisen jumalantuntemuksen” kautta.

Luonnollista jumalantuntemusta ei kuitenkaan ole kirkon teologiassa yleensä pidetty pelastavana. Syynä on se, että kun Kristus tunnetaan luomisessa toimivana Logoksena, häntä ei välttämättä vielä tunneta inkarnoituneena, ihmiseksi syntyneenä persoonana, joka on ristinkuolemansa, ylönousemisensa ja taivaaseen astumisensa kautta avannut ihmiselle tien uskoon, kasteeseen, Pyhän Hengen osallisuuteen ja pelastukseen. Siksi voi sanoa, että Kaisa Aitlahden synodaalikirjassa esillä pitämä ruotsalaisen piispa Hammarin opetus ”trinitarisesta kasteen teologiasta” ei pidä paikkaansa. Sen mukaan kaste ei muuta ihmisen jumalasuhdetta, koska kaikki ihmiset ovat jo luomisen perusteella Jumalan lapsia. Kuitenkin, Raamatun ja kirkon perinteen mukaan kaste nimenomaisesti muuttaa ihmisen suhteen Jumalaan ja antaa hänelle Pyhän Hengen, pelastuksen ja Jumalan lapseuden aivan eri tavalla kuin mitä hänellä pelkän luotuisuuden ja siihen kuuluvan Logos-osallisuuden perusteella on.

Jumalan erisnimen soteriologinen merkittävyys

”Kosmisen Kristuksen” ja ”anonyymien kristittyjen” teoria on epäilyttävä myös siksi, että *Jumalan erisnimellä* on Raamatussa vahva soteriologinen funktio. Se, että Jumala kertoi Israelille erisnimensä Jahve, merkitsee sitä, että hän on sitoutunut tuohon nimeensä ja identifioituu sekä itselleen että kansalleen sen kautta. Siksi ei ollut lainkaan samantekevää, palvoiko kansa jumaluutta Jahve -nimen vai Baal -nimen kautta. Vain Jahvena hän toimi suhteessa heihin, mutta käski tuhota

Baalin patsaat ja palvelijat. Herra kertoi israelilaisille olevansa ”kiivas” tai ”mustasukkainen” Jumala, joka ei salli rinnalleen muita jumalia. Jumalan nimi näyttelee keskeistä osaa tässä.

Vanhan testamentin perusteella teoria ”anonyymistä” Jumalan palvelemisesta olisi kuitenkin ehkä jollain tavalla mahdollinen. Kertoohan Herra Moosekselle, että israelilaisten kantaisät olivat palvoneet häntä, vaikka eivät vielä olleetkaan tunteneet häntä nimellä Jahve, jonka hän eksodus-kertomuksen mukaan ilmoitti vasta Moosekselle.

Uuden testamentin perusteella teoria anonyymistä pelastuksen omistamisesta on kuitenkin paljon hankalampi. Siellä on nimittäin vahva ajatuslinja, jonka mukaan pelastus liittyy nimenomaan *Jeesuksen nimeen*.

”Ei kukaan muu voi pelastaa kuin hän. Mitään muuta nimeä, joka meidät pelastaisi, ei ole ihmisille annettu koko taivaankannen alla.» (Apt. 4:12)

Apostolien tekojen eräs keskeinen teema on se, kuinka apostolit veivät Jeesuksen pelastavan todellisuuden eli *hänen nimensä* Palestiinan ulkopuolelle. Mielestäni teoria anonyymeistä kristityistä on vaarassa laimentaa tai tehdä tyhjäksi tämän Jeesuksen nimeen liittyvän keskeisen soteriologisen teeman. Siksi on harhaoppista väittää, että Kristus voitaisiin tuntea pelastavalla tavalla esimerkiksi Krishna -nimisenä.

Pelkkä armon korostus ei pelasta

Ehkä Krishna-uskossa kuitenkin voi olla ainesta, joka viittaa oikeaan Pelastajaan ja hänen tuomaansa pelastukseen, esimerkiksi jumalallisen armon ja rakkauden painotus. Silti Krishnaa koskevassa sanomassa tai häneen turvautuvassa uskonnossa on jotain pelastuksen kannalta perusteellisen puutteellista: yksinkertaisesti se, että Herra Krishna ei ole Herra Jeesus. Joka tunnustaa Krishnan Herraksi ja tekee sen hänen armoonsa turvaavalla uskolla ja rakkaudella, ei ole sen lähempänä tosi Jumalaa, kuin mitä oli hurskas Baalin palvelija aikoinaan. Pelkkä armon korostus ei pelasta. Pelastus on ainoastaan uskossa, joka tunnustaa Jeesuksen Herraksi, Jumalan ainoaksi Pojaksi, jonka rinnalle ei ole ketään muuta, joka pelastaa. Jeesus identifioituu meille nimensä ja hänestä kerrottujen evankeliumin kertomusten kautta. Siksi kirkon tehtävänä on edelleenkin ”kantaa Jeesuksen nimi” kaikille kansoille, eikä uskotella itselleen tai kenellekään muullekaan, että eri uskontojen jumaluudet edustavat Jeesusta Kristusta anonyymillä tavalla.

Hindulaisuus ei siis pelasta, ei vaikka sen joissain suuntauksissa on samoja elementtejä kuin kristinuskossa, esimerkiksi Jumalan armahtavaisuuden ja rakkauden korostus. Ne voivat viitata pelastukseen, mutta eivät kykene sitä ihmiselle tuomaan, koska ne eivät kerro hänestä, jossa jumalallinen rakkaus on ihmiskunnalle tuotu: Jumalan *ainoasta* Pojasta, jonka rinnalla ei ole ”yhtään nimeä, joka voi meidät pelastaa.”

Silti vaikkapa Buddhan opetuksessa on paljon hyödyllistä, joka voi olla johtamassa totuuteen; esimerkiksi jotkut hänen opetuksensa meditaatiosta, väkivallattomuudesta tai ajallisen hyvän arvottomuudesta. Mutta hänestä ei silti pidä tehdä pelastavan, anonyymien tai Kosmisen Kristuksen

edustajaa. On kuunneltava Jeesus-nimistä inkarnoitunutta Kristusta, joka sanoo Johanneksen evankeliumissa näin:

”Totisesti, totisesti: minä olen lampaiden portti. Ne, jotka ovat tulleet ennen minua, ovat kaikki olleet varkaita ja rosvoja, eivätkä lampaat ole kuunnelleet heitä. Minä olen portti. Se, joka tulee sisään minun kauttani, pelastuu. Hän voi vapaasti tulla ja mennä, ja hän löytää laitumen. Varas tulee vain varastamaan, tappamaan ja tuhoamaan. Minä olen tullut antamaan elämän, yltäkylläisen elämän.” (Joh. 10:7-10).

En itse menisi saarnassa tai muutenkaan julkisesti väittämään, että Buddha oli varas ja rosvo, joka tuli varastamaan, tappamaan ja tuhoamaan. Mutta jos hänestä tehdään ”Kosmisen Kristuksen” teorian tavalla pelastajahahmo, silloin hänestä tehdään hengellisessä mielessä varas ja rosvo, joka haittaa ihmisiä tulemista aidon Pelastajan luo. (Toisaalta olen kyllä kuullut sellaisestakin, että buddhalaisuuden avaama henkisyiden etsintä on ollut tienä Jeesuksen luo).

Jumalan pelastava toiminta on partikulaarista

En siis kannata inklusivismia ainakaan kovin pitkälle vietyinä teoriana korjaamaan eksklusivismiin mahdollisesti liittyviä Jumalan oikeudenmukaisuuteen kohdistuvia epäilyksiä. Kristinuskon perusvire on nimittäin se, että Jumala on itseilmoituksensa historiassa rajoittanut toimintaansa, tehnyt siitä *partikulaarista*, johonkin tiettyyn traditioon liittyvää.

Raamatun alku, 1. Mooseksen kirjan yksitoista ensimmäistä lukua kuvaavat koko maailman ja ihmiskunnan jumalasuhdetta. Näkökulma on yleinen ja kattaa koko todellisuuden, taivaan ja maan. Adam ja Eeva ovat koko ihmiskunnan esivanhempia. Kyse on myyttisestä esiajasta, joka sulkee ”inklusivistisesti” sisäänsä kaikki kansat.

Tällä koko ihmisyyttä koskevalla tasolla Raamatun käsitys ihmisen jumalasuhteesta on synkkä. Ihmiskunta ei ole pelkästään Jumalan luoma vaan syntiensä takia myös Jumalan yhteydestä pois langennut. 1. Mooseksen kirjan luvut 4 – 11 kuvaavat sitä, kuinka ihmiskunnan yleinen jumalanvastaisuus lisääntyy ensimmäisen ihmisparin syntiin lankeamisen jälkeen. Kain tappaa veljensä. Hänen jälkeläisensä Lemek uhoaa vaimoilleen kostavansa mustelmankin kuolemalla. Lopulta maa tulee ”täyteen väkivaltaa”.

Jumala yrittää hillitä synnin aiheuttamaa tuhoa. Hän houkuttelee Adamia ja Eevaa tunnustamaan rikkomuksensa. Hän pukee paratiisista karkotetut nahkasiiniin vaatteisiin. Hän vetoaa Kainin omaantuntoon, ettei tämä antaisi vihan johtaa veljesmurhaan. Kun murha on tapahtunut, hän panee Kainiin merkin, ettei häntä teostaan huolimatta tapettaisi. Hän päättää tuhota väkivaltaan vajonneen ihmiskunnan ja perustaa uuden ihmiskunnan Nooan ja tämän jälkeläisten kautta.

Mitkään Jumalan toimenpiteet, joilla hän yrittää yleisellä, kaikkia ihmisiä koskevalla tasolla korjata ihmiskunnan syntiongelmaa, eivät auta. Ihmiskuntaan syntyy sen kautta kyllä hyviä instituutioita: perhe, maanviljely ja karjanhoito, musiikki, uskonto, lain käyttö, kuninkuus, yhteiskunta, tekninen osaaminen ja vuodenaikojen säännöllinen vaihtelu. Ne eivät kuitenkaan pysty poistamaan ihmiskunnan syntiongelmaa. Edes Jumalan lähettämä tuhotulva ei auta. Korskea ihmiskunta ryhtyy

rakentamaan Baabelin tornia saavuttaakseen taivaan. Jumala puuttuu tähän sekoittamalla ihmisten kielen ja jakamalla sen eri kansoihin.

Tähän surkeuteen ihmiskunnan yleinen esihistoria päättyy Raamatussa. Jumala on yrittänyt monenlaista. Mikään ei ole auttanut. Ihmiskunta on hajotettu yli maanpiirin. Jumala on vaiti.

Eli Raamatun mukaan edes Luoja ei kykene korjaamaan yleisellä, koko ihmiskuntaa koskevalla inkluusiivisella foorumilla ihmiskunnan ja sen luojan välirikkoa.

Ensimmäisen Mooseksen kirjan luvussa 12 tapahtuu käänne. Kertomus saa yht'äkkiä uuden alun. Enää ei puhutakaan koko ihmiskunnasta, vaan *yhdestä ainoasta ihmisestä*, johon Jumala kiinnittää huomionsa:

”Herra sanoi Abramille: ’Lähde maastasi, asuinsijoiltasi ja isäsi kodista siihen maahan, jonka minä sinulle osoitan. Minä teen sinusta suuren kansan ja siunaan sinua, ja sinun nimesi on oleva suuri ja siinä on oleva siunaus. Minä siunaan niitä, jotka siunaavat sinua, ja kiroan ne, jotka sinua kiroavat, ja sinun saamasi siunaus tulee siunaukseksi kaikille maailman kansoille.’” (1. Moos. 12:1-2)

Tämän jälkeen Vanhan testamentin juoni etenee lähes yksinomaan Abramin eli Abrahamin ja hänen jälkeläistensä ja heidän Jumalakseen julistautuneen Herran välisen historian kuvailuna. Se on partikularismia tai eksklusivismia, sillä muut kansat on jätetty sivuun. Ne ovat Jumalan luomia ja niillä on moraalinen tietoisuus Jumalan olemassaolosta ja tahdosta. Toisaalta ne ovat turmeltuneet pois tästä tietoisuudesta. Niissä toimii kuitenkin Jumalan lahjoittamia instituutioita: perhe, lain käyttö, yhteiskuntaelämä jne. Silti Jumala on jättänyt nuo kansat sivuun. Tarkoituksena on, että Jumalan Abrahamille ja hänen jälkeläisilleen antama siunaus tulisi loppujen lopuksi niittenkin osaksi. Se tapahtuisi Abrahamin jälkeläisessä, Messiaassa; kunhan hän hamassa tulevaisuudessa saapuisi.

Raamatun laajassa juonessa on siis kertomuksen tasolla opetettu, että koko todellisuuteen ja sen rakenteisiin kohdistuvan toiminnan kautta ei kannata yrittää korjata Jumalan ja ihmiskunnan välejä. Ratkaisu löytyy Jumalan toiminnasta hänen valitsemassaan *yksittäistapauksessa*, jonka hän otti pienen ja mitättömän Terahin suvun yhdestä haarasta.

Jeesuksessa Jumala kulkee tuon toimintansa rajoittamisen tien loppuun. Koko ihmiskunnasta juutalaiseen kansaan rajoittunut jumalallinen toimintatapa rajoittui vielä kerran: Jumala ylitti luojan ja luodun välisen kuilun yhden juutalaisen tytön kautta, yhdessä juutalaisessa poikavauvassa! Ei ihme, jos yleisiä lainalaisuuksia etsivä järki loukkaantuu, sillä meille on luontaista ajatella, että jos Jumala on kaikkien ihmisten Luoja, hänen pitää ilmoittaa pelastuksen tie yhtäläisesti kaikille kansoille.

Käsittääkseni tästä syystä apostoli Paavalin mukaan evankeliumi on ”hulluutta”.

”Missä ovat viisaat ja oppineet, missä tämän maailman älyniekat? Eikö Jumala ole tehnyt maailman viisautta hulluudeksi? Jumala on kyllä osoittanut viisautensa, mutta kun maailma ei omassa viisauudessaan oppinut tuntemaan Jumalaa, Jumala katsoi hyväksi julistaa hulluutta ja näin pelastaa ne, jotka uskovat. Juutalaiset vaativat ihmetekojä, ja kreikkalaiset etsivät viisautta. Me sen sijaan julistamme ristiinnaulittua Kristusta. Juutalaiset torjuvat sen

herjauksena, ja muiden mielestä se on hulluutta, mutta kutsutuille, niin juutalaisille kuin kreikkalaisillekin, ristiinnaulittu Kristus on Jumalan voima ja Jumalan viisaus. Jumalan hulluus on ihmisiä viisaampi ja Jumalan heikkous ihmisiä voimakkaampi” (1. Kor. 1:20-25).

Eli: Soterilogisen eksklusivismiin sanoma ei ole käsittämätöntä ja loukkaavaa pelkästään modernille tai postmodernille ihmiselle. Se on sitä järkeään käyttävälle ihmiselle ihan yleisesti. Tähän ”ristin pahennukseen” kirkon on suostuttava. Ei sitä pidä ehkä tietoisesti lisätä, mutta ei sitä saa tietoisesti myöskään poistaa, esim. väittämällä pluralistisen soteriologian mukaisesti, että kaikki tiet vievät samalla vuorelle tai inklusivistisesti, että kaikissa uskonnoissa on pelastus, koska niissä palvotaan ”anonyymisti” Kosmista Kristusta.

Varokaa vääriä profeettoja!

Kirkkoa uhkaava jäsenkato ja yritys jäsenten pitämiseen eivät riitä syyksi kääntymään inklusivismiin tai pluralismiin. On muistettava Jeesuksen opetus suolasta, joka menettää maksunsa ja jonka ihmiset heittävät pois ja tallaavat jalkoihinsa. Näin käy vahvaan inklusivismiin tai pluralismiin turvautuvalle kirkolle, koska sellainen kirkko menettää erityislaatunsa.

Samaten on muistettava Jeesuksen opetus kapeasta portista ja kaidasta tiestä, jotka vievät pelastukseen. Portti on kapea ja tie kaita, koska pelastuksen tietä voi kulkea vain yhden ainoan Pelastajan, Jeesuksen Kristuksen kautta. Ihmisjärjen mukaan sellainen on todella ahdasmielistä, eikä sellainen siksi kelpaa myöskään modernille tai postmodernille ihmiselle. Mutta tämä ei missään tapauksessa oikeuta sellaista ”avarakatseista” sanomaa, jonka mukaan Kosminen Kristus vaikuttaa pelastavalla tavalla kaikissa uskonnoissa. Jos tuosta tulee keskeinen osa kirkon pelastussanomaa, siihen osuu Jeesuksen sanat: ”Varokaa vääriä profeettoja, jotka tulevat teidän luoksenne lampaiden vaatteissa, mutta ovat sisältä raatelevia susia.” (Matt. 7:15).

Miksi puhun näin rankasti? Mitä ”raatelevan suden” piirteitä inklusivismilla tai pluralismilla on? Se, että ne molemmat turhentavat evankeliumin keskeisiä puolia.

- Ensinnäkin sen, että Jeesus Kristus on Jumalan *ainoa* Poika, jonka rinnalla ei ole muita Pelastajia tai välittäjiä Jumalan ja ihmisten välillä.
- Ne turhentavat Jeesuksen historiassa tekemät pelastusteot, ihmiseksi syntymän, ristinkuoleman, ylösnousemisen ja taivaaseen astumisen siirtämällä pelastusteon luomiseen. Se on vakava virhe. Kristus on kyllä Jumalan Logos, joka vaikuttaa Luojana ja Ylläpitäjänä kaikessa ja on siksi kaikessa läsnä. Tämä luova läsnäolo kaikessa ei kuitenkaan Raamatun mukaan vaikuta pelastusta, vaan siihen tarvitaan *Jeesuksen nimi* ja hänen persoonansa, jossa Jumala ja ihminen ovat yhdistyneet, meidän pelastukseemme.
- Ne turhentavat sakramentit, kasteen ja ehtoollisen, väittämällä, että ne eivät olennaisella tavalla muuta ihmisen jumalasuhtetta, koska ihminen on Jumalan kuvaksi luotuna joka tapauksessa Jumalan lapsi. Tämä ei Raamatun ja kirkkomme opin mukaan pidä paikkaansa. Jeesushan sanoi: ”Totisesti, totisesti: jos ihminen ei synny vedestä ja Hengestä, hän ei pääse Jumalan valtakuntaan. Mikä on syntynyt lihasta, on lihaa, mikä on syntynyt Hengestä, on henkeä.” (Joh. 3:5-6).

- Inklusivismi on vaarassa tehdä evankeliumista dys-evankeliumin. Sen mukaanhan ihminen, joka ei ole kuullut evankeliumia, pelastuu sen perusteella, että hän rehellisesti ja aidosti käyttää hänelle annettuja mahdollisuuksia etsiä oikeudenmukaisuutta ja totuutta. Evankeliumin kuuleminen tuo tähän muutoksen. Hänet tuomitaankin, jos hän ei usko evankeliumia; siitäkkin huolimatta, että hän tekee parhaansa oman henkisen tai hengellisen traditionsa mukaan. Näin evankeliumin kuuleminen huonontaa hänen mahdollisuuksiaan pelastua, ei suinkaan paranna niitä.

Miten epäilykset Jumalan epäoikeudenmukaisuudesta voi voittaa?

Miten sitten välttää se, että Jeesuksen, Raamatun ja kirkon eksklusivistinen soteriologia tuo mukanaan epäilyksen tai vihjauksen siitä, että Jumala on epäoikeudenmukainen?

Mielestäni ainoa keino siihen on se, että kun tällainen epäily jollain ihmisellä nousee, eksklusivismia lievennetään ”pastoraalisesti” vetoamalla Jumalan hyvyyteen, kaikkivaltiuteen ja kaikkietävyyyteen. Me emme tiedä ratkaisua siihen, miten Jumala voi olla yhtä aikaa rakastava, kaikkivaltias ja oikeudenmukainen, mutta haluaa silti pelastaa ihmiset vain tietyn Pelastajan, Jeesuksen kautta. Jos vanhemmalla herää ahdistus kastamattoman lapsensa ikuisesta kohtalosta, pappi voi lohduttaa häntä vetoamalla Jumalan hyvyyteen. Kuolleen pienokaisen voi jättää hyvän Jumalan käsiin, varmana siitä, että hän on hyvä, rakastaa ja pelastaa.

Tästä papin ei kuitenkaan pidä tehdä yleistä teologista johtopäätöstä, joka vähentää kasteen merkitystä armon välineenä. Näin mielestäni käy synodaalikirjassa olevassa Kaisa Aitlahden artikkelissa. Se vähintään vihjaa siihen suuntaan, että kaste ei muuta ihmisen ja Jumalan suhdetta, koska jokainen on jo luomisen perusteella Jumalan lapsi.

Maltillinen eksklusivismi ei ole sisäisesti koherentti systeemi. Sille ei voi mitään. Ei apostolinen evankeliumi ole sellaista muutenkaan.

Mikä on auktoriteettimme pelastuksen kysymyksessä?

Se, miten suhtaudumme pelastukseen, liittyy vahvasti siihen, mitä pidämme teologiamme keskeisimpänä lähteenä ja auktoriteettina. Kirkoille se on perinteisesti ollut Jumalan sana eli Raamattu. Juuri siksi kirkot ovat opettaneet soteriologista eksklusivismia. Se on Raamatun linja. Sitä on kuitenkin joissain tapauksissa lievennetty filosofian, etiikan ja yleisinhimillisen kokemuksen vuoksi, tavoilla, joita olen edellä yrittänyt kuvata.

Jos taas lähtökohdaksi otetaan filosofia, etiikka ja yleisinhimillinen kokemus, ja Raamattua tulkitaan niiden avulla, tulos on toinen: soteriologinen eksklusivismi jää tappiolle ja jonkinlainen soteriologinen pluralismi, inklusivismi tai universalismi voittaa.

Itse olen havainnut tämän tutustuessani niin sanottuihin kuolemanraajakokemuksiin.

Olen lukenut jonkin verran niitä koskevaa kirjallisuutta, koska olen viime aikoina ollut kiinnostunut Taivaasta. Kuolemanraajakokemuksia on tutkittu yllättävän paljon ja luotettavan tuntuaisesti. Jotkut kliinisesti kuolleet ja henkiin elvyetyt ovat kertoneet kokemuksistaan siitä, kuinka heidän

tietoisuutensa irtautui ruumiista ja he saivat ennen ruumiiseen paluutaan vierailta erittäin hyvässä ja kauniissa todellisuudessa. Joskus tällaiseen kokemukseen liittyy ylitsevuotavan rakastavan, myötätuntoisen ja jopa huumorintajuisen valo-olennon kohtaaminen; joskus myös se, että henkilölle näytetään ikään kuin filminauhalla hänen aiempi elämänsä virheinen ja onnistumisineen.

Kristinuskon peruslinjan mukaan hämmästyttävältä tuntuu se, että näihin kokemuksiin ei juuri koskaan liity mitään negatiivista. Valo-olento ei tuomitse eikä moiti pahoistakaan teoista. Vivahdettakaan kiirastulesta tai kadotuksesta ei kuolemanrajakokemuksissa ole.

Näinollen, jos kuolemanrajakokemuksia pidetään luotettavimpana pelastusta koskevana tietolähteenä, tulee mielestäni kannattaa pluralismia tai inklusivismia. Kuoleman rajalla käyneiden kristittyjen, hindujen, muslimien ja ateistien kokemukset ovat verrattain samanlaisia. Kaikkien näiden traditioiden piirissä kasvaneet ovat voineet kohdata rakkautta täynnä olevan valo-olennon, joka ei moiti tai tuomitse vaan rakastaa. Kaikki pääsevät kasteestaan tai uskostaan riippumatta Taivaaseen, tai ainakin sen portille. Siksi on hyvin luultavaa, että kaikki pääsevät myös sisälle Taivaaseen. Ei vaikuta järkevältä ajatella, että ylitsevuotavan rakastava valo-olento muuttaisikin ajatteluaan ja alkaisi tuomita.

Vastaavalla tavalla, jos uskonnonfilosofiaa tai etiikkaa pidetään luotettavimpana pelastusta koskevan tiedon lähteenä, silloinkin inklusivismi, universalismi tai pluralismi voittavat eksklusivismin mennen tullen. Uskonnonfilosofian perusteella on nimittäin erittäin vaikea puolustaa kantaa, jonka mukaan rakastava, kaikkietävä ja kaikkivaltias Luoja ei pelastaisi kaikkia vaan ainoastaan Jeesukseen uskovat. Tästä voi muuten lukea erittäin vaikuttavan kirjan, tunnetun ortodoksiteologi David Bentley Hartin teoksen *That all shall be saved*. Se puolustaa erittäin voimakkaasti ja vakuuttavasti universalismia eli oppia siitä, että lopulta kaikki, myös itse perkele pelastuvat Kristuksen kautta. Kun luin sitä, minulle ei jäänyt keinoja vastustaa Hartin vakuuttavaa filosofista vyörytystä.

Silti kannatan edelleen maltillista eksklusivismia, en niinkään universalismia. Miksi? Siksi, että evankelis-luterilaisen kirkon pappina ja kristittynä olen sitoutunut Raamattuun korkeimpana auktoriteettina. Seuraan Jeesusta ja hänen sanojaan. Jos hän on sanonut, että yksin hän on ”lammasten ovi”, johon uskomalla pelastutaan ja hänet kieltämällä joudutaan kadotukseen, niin mikä minä olen puhumaan häntä vastaan?